

Тесленко Т.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ З УЧНЯМИ З ПРОЯВАМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

У суспільстві завжди приділяється важлива увага проблемі поведінки людей, яка не відповідає загальноприйнятим чи офіційно установленим соціальним нормам. Кожному суспільству властиві певні форми соціальних відхилень, масштаби яких визначаються конкретними історичними умовами його існування: соціальними, економічними, політичними, моральними тощо. Обсяг соціальних відхилень дозволяє судити про моральний клімат даного суспільства, рівень законності та правопорядку, ступінь згуртованості соціальних груп.

Деструктивні тенденції, які лежать в основі відхилень у поведінці, приховані в особистому досвіді, мають негативний вплив на подальше життя, реалізацію внутрішнього потенціалу майбутніх спеціалістів. Людина сприймає свій світ крізь призму почуттів, зосереджує свою увагу на тому, що її збуджує, викликає інтерес. Моральне виховання починається ще з раннього віку, і протягом всього життя людина зустрічається з чіткою системою моральних вимог, правил та норм: це правила поведінки у школі, у стосунках з батьками та однолітками, норми поведінки на вулиці тощо.

Однією з передумов формування відхилення поведінки є різноманітні соціальні впливи, тобто несприятливі сімейні обставини, дефекти виховання, недостатня організація діяльності вихованців, негативні приклади поведінки дорослих, норми поведінки на вулиці тощо.

Відхилення у поведінці від прийнятих норм називають девіацією. Суттєвим елементом соціальних відхилень є ставлення самої особи до здійснених нею порушень. Переважно воно носить самовиправдовувальний характер, у чому виявляється самозахисна реакція організму. Соціальними психологами доведено, що молоді з поведінкою, що відхиляється, притаманне прагнення до самовдоволення психологічною потребою у виправданні своїх вчинків і дій, якими б небезпечними вони не були. До того ж внаслідок прогресуючої

деградації особи мотивація вчинків знижується і втрачається, що призводить до повної втрати властивого людині прагнення до визнання і успіху. Первинна девіація (порушення соціальних норм) переходить у вторинну, а потім до побудови девіантної кар'єри – процесу сходження від слабких форм девіації до сильних, наприклад, від побутового пияцтва до скоєння кримінального злочину [4, с. 5].

Дослідженнями професійної підготовки майбутнього вчителя займалися І.Д. Бех, Н.М. Бібік, В.І. Бондар, Н.В. Гузій, С.М. Мартиненко, О.В. Матвієнко, О.М. Пехота, О.Я. Савченко, М.С. Севастюк, І.М. Шапошнікова.

Проблема девіантної поведінки молодших школярів розкривається в багатьох дослідженнях науковців, зокрема у Г.І. Васяновича, О.П. Вишневського, Р.Г. Каримової, І.О. Козубовської, Т.С. Колесіної, В.М. Кудрявцева, О.В. Матвієнко, Г.В. Пономаренко, М.М. Фіцули та інших учених. У цих роботах отримано важливі дані про психолого-педагогічні фактори, що сприяють ефективності морально-правового виховання учнів, окреслено шляхи ефективної профілактики девіантної поведінки школярів, роль школи, сім'ї, позашкільних дитячих установ та спеціальних виховних закладів у профілактичній роботі з неповнолітніми.

Аналіз психолого-педагогічної літератури і практичної діяльності дали змогу стверджувати, що на сьогоднішній день проблема професійної підготовки вчителя початкової школи є досить актуальною, пріоритетною та багатоаспектним утворенням. Педагогічна підготовка у закладах вищої освіти має бути спрямована на досягнення головної мети навчання – становлення органічної цілісної системи, яка утворює людину як найвищу соціальну цінність та забезпечує ґрунтовний загальнокультурний розвиток особистості майбутнього вчителя [2, с. 34].

Професійна підготовка майбутнього педагога обумовлена процесом навчання, що міститься в оволодінні професійними та спеціальними знаннями під час навчання у вищому закладі освіти; наявністю педагогічних та спеціальних умінь для ефективного вирішення педагогічних завдань, також деякими професійно значущими та предметно обумовленими особистісними якостями майбутнього вчителя, готовністю до майбутньої педагогічної діяльності, що враховує специфіку професійно-педагогічної праці.

Ґрунтуючись на аналізі стану проблеми вивчення девіантної поведінки у філософській, соціологічній та психолого-педагогічній

літературі ми визначили як необхідні для нашого дослідження такі характеристики: 1) девіантна поведінка молодших школярів є наслідком процесу дезадаптації; 2) девіантна поведінка учня, на відміну від простих відхилень у поведінці, має характер стереотипного, стійкого утворення та призводить до формування моделі поведінки учня; 3) характерологічною рисою такої поведінки є значний недолік для подальшої соціалізації особистості учня.

Під підготовкою студентів педагогічного університету до роботи з учнями з проявами девіантної поведінки ми розуміємо процес формування у студентів під час навчання у закладах вищої освіти сукупності науково-педагогічних знань, професійно-педагогічних умінь і навичок, а також якостей особистості, що обумовлюють ефективне вирішення завдань корекційно-виховної роботи з учнями девіантної поведінки. Як кінцевий результат процесу підготовки студентів університету до роботи з учнями з проявами девіантної поведінки ми розглядаємо формування готовності студентів до означеної професійної діяльності.

С.М. Мартиненко вважає, що однією із найважливіших складових професійної підготовки вчителя початкової школи є його підготовка до діагностичної діяльності. Означена підготовка як цілісна система будується на основі органічної єдності загального, особливого та індивідуального. Як загальне – вона є складовою професійної загальнопедагогічної підготовки вчителя; як особливе – має свою специфіку, зумовлену особливостями й закономірностями навчального процесу; як індивідуальне – відображає залежність підготовки від особистісних якостей учителя і рівня його педагогічної діяльності. Готовність учителя до забезпечення розвитку індивідуальних можливостей учнів, здатність до професійного та особистісного саморозвитку – це домінуюча мета його професійної підготовки. "Педагогічна діяльність, у процесі якої реалізуються професійні можливості вчителя і здійснюється індивідуальний розвиток його особистості є засобом формування творчої особистості учня в навчально-виховному процесі. Саме тому підготовка вчителя до діагностичної діяльності передбачає його підготовку до суб'єкт-суб'єктної взаємодії в системі «вчитель-учень» [3, с. 129].

Дослідно-експериментальна робота з підготовки студентів університету до роботи з учнями з проявами девіантної поведінки здійснюється за такими напрямками: розширення та поглиблення знань

студентів з проблем корекційно-виховної роботи з учнями з проявами девіантної поведінки шляхом введення додаткового матеріалу у зміст курсів «Теорія виховання», «Методика виховної роботи», «Корекційна педагогіка», у тематику курсових та бакалаврських і магістерських робіт; включення студентів у активну пізнавальну діяльність через застосування колективних, групових, індивідуальних форм роботи, використання особистісно-орієнтованих технологій навчання, формування умінь та навичок, що характеризують компоненти готовності до роботи з учнями девіантної поведінки; включення студентів у ситуацію психологічно обґрунтованого самопізнання через участь у циклі тренінгових занять.

Педагогічними умовами ефективної підготовки студентів університету до роботи з учнями з проявами девіантної поведінки було визначено: поповнення змісту професійної підготовки майбутніх учителів теоретичними питаннями щодо проблеми девіантної поведінки учнів; забезпечення майбутніх учителів навичками та вміннями корекційно-виховної роботи; організація комплексу тренінгових занять контекстного характеру.

Складність розв'язання означеної проблеми посилюється ще й суперечностями, які мають місце у шкільній системі навчання та виховання. Це насамперед суперечність між необхідністю проведення профілактики девіантної поведінки школярів, і недостатньою розробленістю методів, прийомів організації та здійснення профілактичної діяльності; між динамікою розвитку особистості учня і консерватизмом змісту, традиційних форм і методів навчально-виховної роботи у школі; між потенційними можливостями навчально-виховного процесу щодо реалізації профілактики девіантної поведінки молодших школярів і недостатньою професійною підготовкою вчителів; між існуючими підходами до профілактики та необхідністю цілеспрямованого виховного впливу на особистість молодшого школяра через впровадження в практику роботи школи новітніх педагогічних технологій, зокрема інтерактивних [1, с. 120].

Таким чином, готовність студентів університету до роботи з учнями з проявами девіантної поведінки – це прикінцеве цілісне активне особистісне утворення, що є синтезом її мотиваційної, емоційно-вольової, розумової, операційної підготовленості до здійснення корекційно-виховної роботи з учнями з проявами девіантної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Бугаєць Н.А. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів до роботи з сім'єю: Автореф. дис. канд. пед. наук. – Харків, 2002. – С. 204.
2. Ківенко Н.В., Лановенко І.І., Мельник П.В. Девіантна поведінка: сучасна парадигма: Монографія. – Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2002. – 134 с.
3. Мартиненко С.М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: Монографія / С.М. Мартиненко. – К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008. – С. 434.
4. Юрєва Л.М. Історія. Культура. Психічні розлади та розлади поведінки. – К., 2002. – С. 45.

Хміль І.Ю.

аспірант, старший викладач,

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

ДО ПИТАННЯ СУТНОСТІ СТРУКТУРИ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Оволодіння знаннями, уміннями та навичками з медичного правознавства здійснюється за активної участі здобувачів освіти, яким надана можливість планувати траєкторію особистісного розвитку, визначати шляхи досягнення навчальних цілей, відстежувати власну успішність із метою професійного самовдосконалення. У структурі предметної компетентності майбутніх лікарів виокремлюємо мотиваційно-ціннісний, гностичний, діяльнісний компоненти, які знаходяться у нерозривному взаємозв'язку і взаємозалежності.

Зокрема, необхідною складовою мотиваційно-ціннісного компонента предметної компетентності майбутніх лікарів є мотиви. «Мотив як усвідомлена спонука до певної дії, – зазначає С. Рубінштейн, – власне і формується від того, як людина враховує, оцінює, зауважує обставини, в яких вона перебуває, усвідомлює мету, що перед нею постає. Від ставлення до них і народжується мотив із його конкретною змістовністю, необхідною для реальної життєвої дії, що його породжує, але, щоб стати таким, він повинен сам формуватися» [2, с. 564]. Можна